

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

«Եւ ի կալն նմա յաղօքս, եղեւ
սեսիլ երեսաց նորա ալլակերպ»
(ՂՈՒԿ. Թ. 29):

Յիսուսի ալլակերպութիւնը տեղի ունեցաւ լերան մը վրայ: Յիսուս սովորութիւն ունէր յաճախ լեռները բարձրանալ: Երբեմն առաւօտ կանուխ լեռ կ'ելլէր աղօթելու և խոկալու առանձնութեան մէջ: Իր քարոզները երբեմն կուտար լերան վրայէն: Յիսուսի նշանաւոր և երկար մէկ քարոզաւարքը լերան մը վրայ խօսուած է, և այդ իսկ պատճառաւ կը կոչուի Լերան քարոզ (Մատթ. Ե., 2. և Է. գլուխները):

Մովսէս Աստուծոյ պատգամները ստացաւ Սինայ լեռնէն, իսկ Եղիա Կարմեղոս լեռը ելաւ իր նշանաւոր զոհը մատուցանելու համար, և Քորեբ լեռ գնաց Աստուծոյ կամքը հասկնալու (Գ. Թագ. ԺԸ. 19, ԺԹ. 8): Ուրիշ մարգարէներ և աստուածապաշտ մարդիկ ևս աղօթելու ու խոկալու համար յաճախ լեռները կ'ելլէին: Ասիկա բարեպաշտական հին սովորութիւն մըն էր: Նմանապէս Յիսուս ալ օր մը իր երեք աշակերտներով լեռը ելաւ պահ մը առանձնանալու և աղօթելու համար:

Ո՞ւր էր այս լեռը: Երեք գլխաւոր կարծիքներ կան այս մասին: Հին մեկնիչներէն ոմանք խորհած են թէ ալլակերպութեան վայրը Զիթենեաց լեռն է: Քանզի Պետրոս Յիսուսի հետ էր այս գէպքին առթիւ, և իր Ընդհանրական Թուղթին մէջ, ակնարկելով անոր, «սուրբ լեռ» կ'անուանէ զայն (Բ. Պետ., Ա., 17-18): Այս սուրբ լեռը հին մեկնիչներ Զիթենեաց լերան հետ նոյնացուցած են: Թէև այս կարծիքը ժամանակ մը ուշադրութիւն գրաւած է, սակայն հետագային կորսնցուցած է իր արժէքը: Որովհետեւ, ըստ առաջին երկու աւետարաններու հաղորդած տեղեկութեան, ալլակերպութեան լեռը բարձր էր, մինչդեռ Զիթենեաց լեռը զուրկ է բարձրութենէ:

Ըստ հին Եկեղեցիներու մէջ տիրող

աւանդութեան, ալլակերպութեան վայրը Թարոր լեռն է: Իսկ արդի կարգ մը մեկնիչներ, նկատի առնելով լերան բարձրութիւնը, կը խորհին թէ ատիկա Հերմոն լեռը պէտք է ըլլայ: Հայց. Եկեղեցւոյ Միջին դարու մեկնիչներ Հերմոնէն աւելի Թարոր լերան կարծիքը ընդունելու հակամէտ են, թէև Վարդապետի տօնին առիթով երգուած օրհներգին մէջ «Յանուն նորա ցնծան Թարոր և Հերմոն» խօսքը երկուքին ալ նուիրականութիւնը կը շեշտէ: Բայց ալլակերպութեան գէպքը ուրտեղ ալ պատահած ըլլայ, կարեւորը ոչ թէ լեռն է, այլ նոյնինքն գէպքը, ոչ թէ գէպքը՝ այլ այդ գէպքին խորհուրդը և անոր հետեւ կեցող Անձը: Լեռը չէ որ գէպքը փառաւորեց և կամ Յիսուսի փառքը աւելցուց, այլ Յիսուսի ներկայութիւնն էր որ լերան փառքը բազմապատկեց: Ուրեմն ամենակարեւորը Յիսուս ինքն է: Այս ուղղութեամբ կ'արժէ նկատի առնել հետեւեալ կէտերը:

Ա. — Աղօթքը եւ ալլակերպութիւնը: Յիսուսի ալլակերպութիւնը մանրամասնօրէն նկարագրուած է առաջին երեք աւետարաններուն մէջ (Մատթ., ԺԷ., 1-8, Մարկ., Թ., 1-7, Ղուկ., Թ., 28-36), իսկ չորրորդ աւետարանը կը շատանայ աւելցուցակի և աղօտ ակնարկութիւն մը միայն ընելով (Յովհ., ԺԲ., 28): Ըստ Ղուկասու պատմութեան, ալլակերպութիւնը պատահած է աղօթքի պահուն: «Եւ ի կալն նմա յաղօքս՝ եղեւ սեսիլ երեսաց նորա ալլակերպ»: Այս խօսքը ցոյց կուտայ թէ Յիսուս տակաւին աղօթքը չլրացուցած գէպքը պատահած է, շատ հաւանաբար գիշերատեն, քանզի նոյն Աւետարանը կ'ըսէ. «Իսկ Պետրոս և որ ընդ նմայն էին՝ ծանրացեալք ի քնոյ, զարթեան ...»:

Յիսուսի ամբողջ կեանքը արդէն աղօթքով լի էր: Թէև Հօրը հետ միշտ մտերմիկ յարաբերութեան մէջ էր, այնուհանդերձ պէտք կը զգար աղօթելու, սիրտը բանալու Անոր՝ որ զինքը աշխարհ զրկած էր: Այսու Յիսուս հաստատեց որ աղօթքը անհրաժեշտութիւն մըն էր իր կրօնքին մէջ: Ճէշտա՞ Մարթինոս կ'ըսէ. «Կրօնք մը աւելի անխմստ կը դառնայ առանց աղօթքի քան թէ բանաստեղծութիւն մը առանց խօսքի կամ երաժշտութիւն մը առանց եղանակի»: Իսկ Սուրբ Ամբրոսիոս կ'ըսէ. «Աղօթքը

թե մըն է, որով մեր հոգին երկինք կը սաւառնի: Կրօնական խորհրդածութեան աչք մըն է, որով զԱստուած կը տեսնենք»: Յիսուսի համար ապրուած իրականութիւն մըն էր այս խօսքը: Այս մասնաւոր պարագային, երբ լերան խաղաղութեան մէջ կ'աղօթէր, յանկարծ տեսանկի կերպով ևս լեցուեցաւ Աստուծոյ փառքով և ներկայութեամբ, և գիշերուան մթութիւնը լոյսով ու պայծառութեամբ ողողեց, գիշերը ցերեկի վերածեց և երկիրը՝ երկինքի:

Ասկա կրօնական խոր ապրումէ բխող փորձառութիւն մըն է, զոր ուրիշներ ևս ունեցան տարբեր տարբեր պայմաններու ներքեւ: Երբ Մովսէս Սինայ լեռը ելաւ, Աստուծոյ հետ իր յարաբերութիւնը այնքան սերտացաւ որ զէմքը լուսափայլ հանգամանք մը առած էր լեռնէն իջած ատեն: Ուստի ստիպուեցաւ իր երեսին վրայ քող մը դնել (Ելից, ԼԴ., 33) որ ժողովուրդին աչքը չչլանայ: Ստեփանոս Աստուծոյ ներկայութիւնը այնքան ուժգին կը զգար իր մէջ, որ երբ զինքը հրէից ատեանը տարին դատելու համար, հոն գտնուողներ անոր զէմքը հրեշտակի զէմքին պէս տեսան, իր երեսին վրայ կարծես երկնային լոյս կը փայլէր (Գործք, Զ., 15):

Յայտնի խորհող մը ըսած է. «Աղօթքը չունենէ վերստին ծնած հոգին, քրիստոնէական կեանք գոյութիւն չունի առանց աղօթքի»: Ուրիշ նշանաւոր հեղինակ մը կը յաւելու. «Սկզբիցն աշխարհը դարձի բերած է սոսկ արիւնով և աղօթքով»: Ստեփանոսի նման աղօթքի նուիրուած մարտիրոսներու անմեղ արիւնն է որ տարածեց քրիստոնէութիւնը աշխարհի վրայ:

Քրիստոնէական կեանքը չ'ապրուիր առանց աղօթքի: «Ջերմեռանդ աղօթքն է որ, ինչպէս Երնկ կ'ըսէ, կը բանայ երկնից զոնները»: Աստուած թէև գիտէ մեր կարօտութիւնները, պէտք է սակայն որ մենք անձամբ ուզենք զանոնք և խոստովանինք մեր տկարութիւնները Իր առջև, և ահա այն ատեն Աստուծոյ պայծառ տեսիլը և սահմանազանց օրհնութիւնները մեզի կը տրուին անատօրէն:

Յիսուս՝ որպէս մեր փրկիչը և կեանքի առաջնորդը, եթէ պէտք տեսաւ աղօթելու, մենք, հոգեզէն արարածներ, որքա՞ն և աւելի կը կարօտինք անոր, և ահա՛ այս է

պատճառը որ նա ըսաւ. «Արթուն կացէք այսուհետեւ, յամենայն ժամ աղօթս արարէք» (Ղուկ., ԻԱ., 36): Ս. Պօղոս կ'ըսէ. «Աղօթից ստէպ կացէք» (Կողոս., Դ., 2): Ինչ որ կը նշանակէ թէ պէտք է «մեր օրերը Աստուծով սկսին և Աստուծով վերջանան»:

Եթէ աղօթքը ըլլայ մեր կեանքի հիմնական սկզբունքը, երբեք չպակսիր տեսիլը մեր կեանքին մէջ: Առանց տեսիլի կեանքը կը տափակնայ և կը կորսնցնէ իր բարոյական հմայքը: Աղօթքը կը բարձրացնէ մարդը: «Աղօթքը այնքան վեր կը սաւառնի, ուր արծիւը անկարող է վերանալ»: Աղօթքը հոգին կը սրբագործէ: Եւ սրբացած այս հոգիներն են որ կը սաւառնին վեր և աւելի վեր, մինչև Աստուծոյ շնորհաց գահը, և որով երկինքի օրհնութիւնները երկիր կ'իջեցնեն:

Ինչպէս անհատներու, նոյնպէս ազգերու կեանքին մէջ տեսիլը կարևոր է: «Առանց տեսիլի ազգ մը կը խոտորի» (Առակ, ԻԹ., 18) կ'ըսէ հրէից լուսաստուներ: Ազգ մը բախտաւոր է երբ տեսիլ ունեցող մեծ մարդեր ունի իր մէջ, քայց դժբախտ՝ եթէ իր առաջնորդները վերացուի վայրկեաններ չունին, ներշնչումի ու ազնուացման միջոցներէ զուրկ են, ու կը զբաղին միմիայն նիւթական աշխարհի անցաւոր արժէքներով: Այս տեսակ ազգ մը չի կրնար դարձաւ պայմաններուն համեմատ յառաջանալ և մրցիլ քաղաքակրթութեան թափերուն մին վրայ իրմէ աւելի զարգացած ցեղերու հետ, և չի կրնար երկինքի օրհնութիւնները երկիր իջեցնել:

Բ. — Պետրոսի արարիմակ բաղձմբը: Երբոր Յիսուսի զէմքը պայծառացաւ, լեռը ողողուեցաւ երկնային լոյսով մը, և Իր հանդերձներն իսկ սկսան ճերմկնալ ու փայլիլ: Յիսուս պահ մը մարմնաւոր կեանքի կաշկանդութենէ ազատ սկսաւ Իր աստուածային կեանքը յայտնել Իր աշակերտներուն: Այս լուսազարդ մթնոլորտին մէջ Մովսէսի և Եղիայի երևումը, որպէս Յիսուսի խօսակիցներ, մեծ անակնկալ մը եղաւ աշակերտներուն համար: Տեսարանը խորապէս գեղեցիկ էր և գրաւիչ. — Լուսաշող մթնոլորտ, պայծառափայլ Յիսուս, և երկու մեծ երկնային զէմքեր վեհութիւն կուտային տեսարանին: Պետրոս և իր երկու

ընկերները իրենք զիրենք չառ երջանիկ զգացին այս անակնկալին առջև։ Պետրոս այլևս չկրնալով ինքզինքը զսպել, բացական էր և ըսաւ. «Առաքիլ, բարեւ եւեղաւս իննեղ», թոյլ տուր մեզի որ ծառերու ճիւղերէն երեք տաղաւարներ շինենք, մէկը՝ Բեզի, մէկը՝ Մովսէսի և միւսը՝ Եղիայի, և լերան վրայ մնանք շարունակ։

Պետրոսի, ինչպէս նաև միւս առաքելներու համար, շատ հաճելի էր այնտեղ մնալ և ազատ ըլլալ բոլորովին աշխարհի հոգերէն, կեանքի պարտականութիւններէն ու պատասխանատուութիւններէն։ Բայց ինչպէս Աւետարանը կ'ըսէ, Պետրոս «ոչ զիսեւր զինչ խօսեւր»։ Կ'ուզէր փառք վայելել առանց անոր զինը վճարելու, յաջողութիւն ունենալ առանց աշխատանքի, երջանիկ ըլլալ առանց զոհողութեան և փառապատկ ունենալ առանց խաչ կրելու նախապէս։ Ասիկա կեանքի մասին սխալ գաղափար ունենալու արդիւնքն է։ Ան տակաւին չէր սորված թէ «փառքը առաքինութեան կը հետեւի իբրև անոր շուքը»։

Երբ առաքելին ըլլալու համար աշխատանք թափած չենք, փառք վայելելու բաղձանք յայտնել անիմաստ է։ Արդարութեան պսակը այն ատեն միայն մերն է՝ երբ պատերազմած ենք բարի պատերազմը, պահած ենք առօրեայ կեանքի մէջ մեր հաւատքը, և աւարտած ենք յաջողութեամբ կեանքի գոյամարտի ընթացքը (Բ. Տիմ., Դ. 7)։ «Իրական փառքը մեր անձին վրայ տարուած անաղմուկ յաղթանակին պտուղն է»։ Երբ այս յաղթանակը գոյութիւն չունի, վարձատրութիւն ակնկալել ինքնախաբէութիւն մըն է սոսկ։

Այս մասին երկու ծայրայեղութիւններ կան, որոնցմէ զգուշանալ պէտք է։ Ոմանք վերացական բաներով այնքան կը հետաքրքրուին՝ որ իրենց առօրեայ պարտականութիւնները երեսի վրայ կը ձգեն։ Ոմանք ալ, ընդհակառակը, հանրային ծառայութեան գործերով այնքան շատ կը զբաղին որ ներշնչութիւն վայրկեաններ ու վերացումի պահեր չունին իրենց կեանքին մէջ, և ուստի տեսիլներէ զուրկ կ'ապրին։ Շիտակ ճամբան սակայն երկու չափազանցութիւններէն ալ հեռու կենայն է։

Իրական քրիստոնեան այն է որ թէ՛ կ'աղօթէ և թէ՛ կը ծառայէ, թէ՛ կը հաւա-

տայ և թէ՛ կը գործէ, թէ՛ մտքի յափշտակութիւններ կ'ունենայ և թէ՛ իր առօրեայ պարտականութիւնները կը կատարէ խղճմտօրէն։ Ի մի խօսք, մէկ կողմէն Աստուծոյ հետ կը հաղորդակցի, իսկ միւս կողմէն մարդոց հանդէպ իր պարտականութիւններուն մէջ չի թերանար։ Պետրոս երբ ուղեց պատրաստ երանութիւնը վայելել, այդու խոստովանած եղաւ իր անփորձութիւնը։ Յիսուսի հանդէպ ունեցած սէրը չէր որ անոր կը թելադրէր նման բաղձանք մը, այլ Անոր փառքին մասնակցի ըլլալու բնական բերումը։ Բանդի Պետրոս ցոյց չտուաւ նոյն եռանդն ու հոգածութիւնը, երբ Յիսուս խաչը ուսին կ'իյլէր Գողգոթայ։

Մարդիկ առհասարակ այսպէս են, եթէ մէկը փառքի շրջան մը կը բոլորէ, անոր փառքով փառաւորութելու կը ջանան, իսկ եթէ պատահի որ մէկը հաւածանքի մէջ ըլլայ, նոյնիսկ ամենէն մտերիմ նկատուածները իրմէ կը հեռանան։ Ուրիշ խօսքով, եթէ պայծառակերպութեան լեռ մը ունիս, մարդիկ քովդ կ'ուզեն մնալ միշտ, բայց երբ գողգոթայի լերան մը վրայ ես, քեզմէ կը հեռանան և քեզ առանձին կը թողուն։ Ահա այս իսկ պատճառաւ, հոն մնալու Պետրոսի այս միակողմանի առաջարկը չի քաջալերուեցաւ Յիսուսի կողմէ։

Գ. — Երկինգէն եկած ձայնին նշանակութիւնը։ Պետրոսի առաջարկը չընդունուեցաւ, բայց ամպ մը եկաւ և հովանի եղաւ իրենց, և ամպին մէջէն ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր. «Իա եւ որդի իմ սիրելի, ընդ որ հաճեցայ, դմա լուարուեալ։ Մովսէս և Եղիա Յիսուսի հետ կը խօսէին երուսաղէմի մէջ կատարուելիք իր չարչարանքներուն մասին, որոնցմով պիտի ապահովուէր մարդկային ցեղի փրկութիւնը։

Երբ մարդկութիւնը իր մանկութեան շրջանը կը բոլորէր, Աստուծած Մովսիսական օրէնքներով զայն փրկութեան ճամբու մէջ դրաւ։ Մարգարէները աւելի մշակեցին փրկութեան գաղափարը։ Այժմ ժամանակը եկած էր որ իր Միածին Որդիին միջոցաւ տար անոնց աւելի վսեմ կեանքի մը օրինակը, և մատնանշէր փրկութեան աւելի կատարելագործուած ճանապարհը։

Մովսէս կը ներկայացնէր օրէնքը, Եղիա՝ մարգարէներու փաղանգը, իսկ Յիսուս՝ շնորհաց գրութիւնը։ Մովսիսական օրէնքը

Հեղինակ մը կ'ըսէ. «Այս աշխարհի մէջ մարդ մը ծնած է տակաւին որ իր գործն ալ միասին ծնած էր իրաւունքը: Ամէն մարդու համար Աստուծոյ գործ մը սահմանած է: Ըստ Թովմաս Քարլայի, «Երանելի է այն մարդը որ գտած է բուն իր գործը, կոչումը. անիկա այլևս ուրիշ երանութիւն թող չ'ակնկալէ աշխարհի վրայ»: Շատ մը քրիստոնեաներ այսօր ուղղափառ հաւատք ունին, բայց ապերժանիկ են, քանզի ծառայութեան կեանքի նուիրում չեն և իրենց մէջ կը պակսի զոհաբերութեան այն ոգին՝ զոր ունէր Յիսուս երբ կ'ապրէր երկրի վրայ:

Ինչո՞ւ օրհնուեցաւ Սուրբ Պողոսի կեանքը, և Աստուծոյ թագաւորութեան գործին մէջ աչքառու գործունէութիւն ցոյց տուաւ: Անոր համար որ ստէպ աղօթելով և իր կեանքին մէջ մտքի յափշտակութիւններ ու հոգեւոր տեսիլներ (Բ. Կորնթ. ԺԲ. 1-6) ունենալով հանդերձ՝ տարապայման նուիրում ալ ունեցաւ մարդոց ծառայելու համար, և իր բարձրագոյն հաճոյքը մարդոց մէջ և մարդոց հետ ապրելու և անոնց սպասուորելու մէջ փնտնեց: Ժողովրդային առածը կ'ըսէ. «Լաւ է ծառայել քան թէ ժանգոտիլ»:

Ուրեմն Այլակերպութեան ասիին մեզի տուած պատգամն է, կեանքի առօրեայ զբաղումներէն մերթ ընդ մերթ վեր բարձրանալ, Աստուծոյ հետ առանձնութեան մէջ ժամանակ անցնել, հոգեւոր տեսիլներ ունենալ ու ներշնչուիլ, բայց նոյն ատեն չ'մոռնալ գործի աշխարհը, ծառայելու պարտականութիւնը, և մեր նմանեաց բարեւաւորութեան համար զոհելու ու զոհուելու քրիստոնէական կրօնի վսեմ պահանջները: Այլ բառերով, այլակերպութեան լերան օրհնութիւնները վայելելով հանդերձ, չի մոռնալ նաև Գողգոթայի լերան պահանջած զոհողութեան սկզբունքը:

ԳՐ. Ա. ՍՍՐԱՅԵԱՆ

Ֆեզնո, Գալիթ.



ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՐԵԿԱՑՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ա) — ՆԵՐԲՈՂՆԵՐ ԵՒ ՏԱՂԵՐ

Բայց, ի հարկէ, նարեկացու տաղերի լեզուի առանձնայատկութիւնները չեն պայմանաւորում միայն ժողովրդական տարրի հարստութեամբ. այդ առանձնայատկութիւններից ամենակարեւորներից են նաև այն նորամուծութիւնները, որոնք արդիւնք են իր՝ բանաստեղծի անհատականութեան և որոնք ժողովրդականի հետ միասին նրա լեզուին հաղորդում են արտակարգ փառք և նկարչական գունագեղութիւն: Նարեկացու անհատական լեզուաստեղծման բնորոշ գծերից յատկապէս պէտք է նշել բարդութիւններով, այն էլ շատ գէպքում անսովոր բարդութիւններով, նոր բառեր (զյխաւորապէս մակդիրներ) ստեղծելը. օրինակ՝ ծիծաղախոտ, սիրաբողբոջ, օրինօրէն, գեղաշիտակ, թիկնէթեկին, հոգիազգեստեալ, շարժարժինի, վհինաճեմ, մաքրինաճեմ, օրինատիպ, ցոփինընթաց, խիտասողարթ, պողինաւէտ, ծալթինասէր, լիբինաթինդ, ահագնակոչկոճ, ստեղծնաշիտակ, փաղփինատար, թեատրոհաթև: Սակայն նարեկացու լեզուի և լեզուական ոճի մասին աւելի մանրամասն խօսք կը լինի «Մատեան ողբերգութեան» պոէմի կապակցութեամբ:

Ժողովրդական բանահիւսութեան և լեզուի հարստութիւնների օգտագործումով նարեկացին միանգամայն թարմ չունէ է մտնում հայկական պոէզիայի մէջ, բայց նրա ստեղծագործութեան պոէտիկական արժանիքները, որոնք միաժամանակ նուրթութիւններ էին, չեն սահմանափակում գրանով: Նարեկացին, հարկաւոր տարիներ կանխելով եւրոպական լիրիկներին, ըմբռնեց, թէ որքան խոշոր նշանակութիւն ունի բանաստեղծութեան գեղարուեստականութեան համար նաև նրա երաժշտականութիւնը, և նա օտանաւորին՝ բովանդակութեան համապատասխան երաժշտականութիւն հաղորդելու համար այնպիսի պոէ-